

عقبات و چالش‌ها

اسلام در آمریکا

جامعه مسلمانان آمریکا و چالش‌های آن

دکتر حمید مولانا

نیم قرن پیش، جامعه‌شناسان و کارشناسان علوم سیاسی غرب فکر نمی‌کردند که اسلام به یک نقطه قدرت بزرگ در میسریم بین‌المللی تبدیل شود. به همین جهت مطالعه نفوذ مسلمانان در دنیا از جنبه سیاسی، اقتصادی، فرهنگی و منطقه‌ای تقریباً ناچیز بود. در آمریکای شمالی و ایالات متحده آمریکا نیز جمعیت مسلمانان و فعالیت آنها در حاشیه قرار داشتند. در ادامه اخیر و به ویژه با پیروزی انقلاب اسلامی ایران نه تنها این پیش‌قرش‌ها و معادلات به هم خورد بلکه امروز بر دانست و تحلیل جدیدی از جایگاه اسلام و مسلمانان در امور بین‌المللی به وجود آمده است. این مقاله نگاهی دارد به تاریخ مسلمانان در آمریکا.

تکاملی به تاریخ

مسلمانان نه تنها در سفر و دیپلماسی کریستوفر کلمبوس در ۱۴۹۲ میلادی به قاره آمریکا به او کمک و یاری کردند بلکه در کشف این سرزمین توسط اروپایی‌ها با انسان همراه بودند. ماجرای مسافرت و کشف ایالات کلمبوس به قاره آمریکا دقیقاً موقعی صورت می‌گیرد که چند سال قبل از آن آخرین حکومت مسلمانان بر شبه جزیره اسپانیا کاملاً توسط شاهزادگانی مسیحی آن منطقه خاتمه یافته ولی اطلاعات و دانش اثبات‌نشده چند قرن تمدن اسلامی در اروپا و به ویژه در آن منطقه در رشته‌های جغرافیه، تاریخ، نجوم، ریاضیات، هندسه، فیزیک و کیمیا، نقش‌برداری و تبحر و فناوری‌های جهانشناسی به دست مسیحیان اسپانیایی و پرتغالی افتاد است. فرقی معتبری که در طریق برخی تاریخ‌نویسان و دانشمندان دیده شده حاکی از این است که حداقل ۴ قرن قبل از کشف قاره آمریکا به وسیله کلمبوس، مسلمانان شبه جزیره اسپانیا و قاره آفریقا موقی شدند. به قاره آمریکا دست یافته و حتی با اهالی بومی آن سرزمین آشنایی داشته باشند. لازم به یادآوری است که از سال ۱۲۷۲ میلادی

یعنی پس از خاتمه جنگ‌های داخلی آمریکا و قبل از آغاز جنگ اول بین‌المللی - وارد این سرزمین شدند. اکثریت این مهاجرین و مسیحیان کشورهای سوریه، اردن، فلسطین و لبنان تشکیل می‌دهند که در مدارس مسیون‌های مذهبی نو خاورمیانه درس خوانده و به دلایل اقتصادی و مذهبی به قاره آمریکا مهاجرت می‌کردند. گرچه در بین این گروه مسلمانان اهل سنت، شیعه، علوی، سوری‌های و هروری متعلق به لبنان مشخص بودند.

مرحله دوم مهاجرت مسلمانان به آمریکا پس از جنگ بین‌المللی اول و سقوط امپراتوری عثمانی صورت می‌گیرد و بیشتر شامل اهالی کشورهای است که تحت سلطه عثمانی‌ها اداره می‌شدند. به علت سه‌جبهه‌پندی ملیت‌های مختلف در قانون مهاجرت ایالات متحده که در دهه‌های اول قرن بیستم بیشتر شامل اروپایی‌ها می‌شد، عده مهاجرین مسلمان به آمریکا هنوز محدود است.

دوره سوم مهاجرت مسلمانان به آمریکا موقعی آغاز می‌شود که در دهه ۱۹۴۰ میلادی طبق قولین مهاجرت جدید آمریکا به مسلمانان مقیم آمریکا اجازه داده می‌شود تا اعضای فامیل و خانواده خود را نیز بفرستند. برای مهاجرت به آمریکا دعوت کنند.

مرحله چهارم مهاجرت و اقامت مسلمانان در آمریکا که عده آن‌ها و قابل توجهی از دنیای اسلام و به ویژه خاورمیانه تشکیل می‌دهند. از خاتمه جنگ جهانی شروع شده و تا دهه ۱۹۶۰ میلادی ادامه پیدا می‌کند. اکثریت مسلمانانی که در این دوره به آمریکا مهاجرت کرده یا در آنجا مقیم می‌شوند از لبنان، فلسطین، عراق، و حرق‌های مختلف بوده و انگیزه اصلی آنها اقتصادی، فرهنگی، آموزشی و اجتماعی است.

مرحله پنجم و اخیر مهاجرت مسلمانان به آمریکای شمالی و به ویژه ایالات متحده آمریکا بیشتر با تحولات بین‌المللی، درگونی‌های داخلی کشورهای اسلامی و محدودیت‌ها و فرصت‌های ایجاد شده در قاره آمریکا ارتباط دارد. این دوره از اواسط دهه ۱۹۶۰ آغاز شده و تا امروز ادامه دارد. جنگ‌های عراق و لبنان، سال‌های ۱۹۶۲ و ۱۹۷۲، جنگ‌های داخلی لبنان، در دهه ۱۹۷۰ و انتقال برخی کشورهای اسلامی از سوی قدرت‌های اروپایی مانند ایتالیا، فرانسه، به وسیله نیروهای شوروی، ملیت، تغییرات نوب اقتصادی در مهاجرت مسلمانان به آمریکا دانسته است. حمله اسرائیل به لبنان و فلسطین و انتقال این دو کشور، دو جنگ اخیر در عراق پس از فرودش، شورش و انقلاب اسلامی ایران، استقلال جمهوری‌های آسیای مرکزی از بیخ تسلط نظام شوروی، تحولات سیاسی

جامعه شیعیان پس از اهل تسنن، بزرگترین گروه مسلمانان در ایالات متحده آمریکا هستند و شیعیان تسنی عسری قریب به اتفاق این گروه از مسلمانان را تشکیل می‌دهند. از ۱۰ میلیون مسلمان در آمریکا از جمله مسلمانان سیاه‌پوست بومی آمریکا نزدیک به ۲ میلیون نفر شیعه هستند. به عبارت دیگر از هر ۱۰ نفر مسلمان در ایالات متحده ۲ نفر از شیعیان هستند. بزرگترین گروه مسلمانان شیعه ایرانی‌ها که نزدیک به یک میلیون نفر هستند تشکیل می‌دهند. جامعه شیعیان در آمریکا به بیان دیگر به ویژه پس از جنگ جهانی دوم و در دهه‌های بین ۱۹۵۰ تا ۱۹۷۰ بر اثر افزایش تصادد مهاجرین ایرانی و لبنانی و عراقی - به ویژه دانشجوین - بخش بزرگی را از جمعیت مسلمانان در ایالات متحده تشکیل می‌دهد. ولی اهمیت شیعیان از جنبه‌های سیاسی، اقتصادی و فرهنگی یا پیروزی انقلاب اسلامی ایران و توجه نوبت جامعه مردم و افکار عمومی به بسیاری از مسلمانان گسترش پیدا کرد. جامعه شیعیان در دهه‌های ۱۹۶۰ و ۱۹۷۰ در آمریکا فصل‌ترین و مهم‌ترین گروه سیاسی را تشکیل می‌دهد. مثلاً در جشن دانشجوین مسلمان که تحت نظر و رهبری ایرانیان مقیم آمریکا و کلفا برگزار شده و فعالیت می‌کرد نقش بسیار بزرگی در بسیج مسلمانان و افکار عمومی آمریکا در دوران انقلاب اسلامی داشت.

اسلام و جامعه سیاه‌پوستان آمریکا جامعه سیاه‌پوستان آمریکا یا آنچه در دهه‌های اخیر به نام «جامعه آمریکایی‌های سیاه آفریقایی‌انسان» نامیده می‌شوند، حساسیت نوبت افکار عمومی به اسلام و

مکتب‌های علمی

مسلمانان پیدا کردند. در آغاز مهاجرت اروپایی‌ها به فله آمریکا و توسعه تجارت بردگی و برده‌فروشی در ایالات متحده، عده قابل توجهی از بردگان فرستاده شده از آفریقا به آمریکا آمدند. مسلمان بودن آنها از آنجا که مستعمرات تکلیفی در آمریکا عضو ماسپیچی بودند سیاه‌پوستان این سرزمین مذاهب مختلف مسیحیت را قبول کرده و آثار مسلمانان سیاه‌پوست در آمریکا تا اواخر قرن بیستم چندان ظاهر و مشهود نبود. مع الوصف اسم و رسم برخی از مسلمانان سیاه‌پوست لوکیه را در کنیاها و دانش‌های مربوط به دوره بردگی در آمریکا می‌توان ملاحظه کرد. از جمله در نوشته لاکس هیل و دانستان و رمان او به نام «ریشه‌ها» خاطرات برده سیاه‌پوست، مسلمان به نام محمد بیلائی که در دهه ۱۷۲۰ میلادی از آفریقای غربی به آمریکا مهاجرت کرده به زبان عربی در کنیا خانه داشتگاه جور جبر در جنوب ایالات متحده هنوز محفوظ است.

در دهه‌های اولیه قرن بیستم که نهضت اجتماعی و مدنی سیاه‌پوستان آمریکا جهت حصول حقوق و آزادی‌های فردی و کشوری در حال رشد و نمو بود، یک سیاه‌پوست از شهر دیترویت در ایالت میشیگان که مرکز صنایع اتومبیل‌سازی به شمار می‌رود به اسلام گرایش پیدا کرده و گروه و گروه و مسازمانی را به نام هفت یا گروه اسلام تشکیل می‌دهد اسم این فرد در اصل «الیحاج پول» بود که بعدها به «الیحاج محمد» تغییر می‌یابد. سیاه‌پوست معروف انقلابی آمریکا به نام مالکوم ایکس که در دهه ۱۹۶۰ فعالیت داشت و رهبر دیگر سیاه‌پوستان این مکتب که در حال کنونی فعال است، لوئیز فرخان است که در حقیقت در کشور الیحاج محمد پرورش یافتند. برخی از باورهای این مکتب با آیین و روش و اعتقادات مسلمان سنتی مغایرت دارد. نهضت مسلمانان هفت اسلام به رهبری الیحاج محمد در حقیقت هم تحت تاثیر فرهنگ‌های مختلف مسیحیت در آمریکا قرار گرفته‌اند و این جهت خود را یک نوع گروه و ملت می‌دانست که می‌خواهد آزادی‌های گمشده خود را در جامعه آمریکا باز یابد و از طرف دیگر هم گرایش به اسلام نو، مقاومت در مقابل تهاجم فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و نژادی سفیدپوستان آمریکا علیه سیاه‌پوستان محسوب می‌شد. ملت یا گروه اسلام الیحاج محمد کوشش داشت این هویت سیاه‌پوستان را زیر چتر اسلام برآورد. مالکوم ایکس در سال ۱۹۶۴ از گروه الیحاج محمد جدا شد و گروه جدیدی به نام مسجد مسلمانان که با هزاران وحدت آمریکایی‌های آفریقایی، رابطه و همکاری داشته تشکیل داد.

مالکوم ایکس در سال ۱۹۶۵ در یک جلسه سخنرانی در شهر نیویورک ترور و کشته شد. پس از ترگشت الیحاج محمد در سال ۱۹۷۵ میلادی، پیرو او الیاس محمد فعالیت پدر را ادامه داد ولی در پیج سیاه‌پوستان چندان موفق نشده و یکی از پیروان پدر او به نام لوئیز فرخان، این مأموریت را از دهه ۱۹۸۰ تا امروز به دست گرفته است. فرخان پیش از سایر رهبران سیاه‌پوست آمریکا به گروه‌های دیگر مسلمانان در آمریکا نزدیک شده و آمیزش پیدا کرده و در دهه ۱۹۹۰ و اوایل قرن بیست و یکم، دو تظاهرات یک میلیون نفری برای پیوج سیاه‌پوستان برای رهایی از بیخ ستم نظام جهانی سفیدپوستان و همفکران آنان در واشنگتن به راه‌اندخت. فرخان به علت انتقاداتی که از رژیم صهیونیستی کرده است، مورد غضب و خشم آنان است و اختلاف بین او و هواداران و پیروانش با پهلوی‌های آمریکا همیشه آشکار بوده است.

سازمان و تشکیلات مسلمانان
سازمان و شکل مسلمانان در آمریکا در حوزه‌های سیاسی، اجتماعی، فرهنگی، حرفه‌ای و اقتصادی بر دو نوع است. سازمان‌ها و تشکیلات و مراکز اسلامی که شامل مسلمانان بوده و فراسوی دایره ملیت قومیت و عضویت کشور بخصوصی هستند و سازمان‌ها و مراکز که ویژه یک کشور و ملیت اسلامی بوده و انضام فعالیت‌های آنها بر محور ملیت‌ها فرهنگ‌ها و گروه‌های ویژه قرار دارد. شورای روابط آمریکایی -

اسلامی (Council on American - Islamic Relations CAIR) از نوع اول و مرکز جامعه عرب برای خدمات اقتصادی و اجتماعی (Arab Community Economic and Social Services) از نوع دوم است.

جامعه مسلمانان در آمریکا همچنین شامل تمام مذاهب اسلامی از جمله حنفی، شافعی، مالکی، حنبلی و جعفری اتنی عسری بوده و فرقه‌های مختلف مانند اسماعیلیه واحدیه و تشکیلات و فعالیت‌های ویژه خود را دارند. ویژگی خاص مسلمانان در آمریکا همچنین در این است که ملیت‌های مختلف را در بر دارد و تماس و همکاری و آشنایی با فرهنگ‌ها و ملیت‌های اسلامی را برای شهروندان اسلامی آنان می‌کنند. اولین مساجد در آمریکا در دهه اول قرن بیستم بنیادگذاری شدند. مثلا در ۱۹۱۵ میلادی مهاجرین آلبانی از اروپا اولین مسجد را در ایالت مین در شمال شرقی آمریکا بنا نهادند. با افزایش جمعیت مهاجرین مسلمان در آمریکا تعداد مساجد در همه ایالات توسعه و افزایش پیدا کرده به طوری که در آغاز قرن بیستم بیش از ۱۲۰۰ مسجد در شهرها و ایالات مختلف آمریکا پایه‌گذاری شده است. تعداد مدارس تعلیم و تربیه و هیئت که تدریس تحصیلات ابتدایی و متوسطه را هم در آفران و شریعت و مسائل مذهبی و اجتماعی به عهده دارند در آمریکا رو به فزونی است و تعداد این گونه مدارس و مراکز آموزش و پرورش از یک هزار عدد تجاوز می‌کند. علاوه بر این، مراکز خیریه و موقوفاتی که تعداد آنها به چند صد عدد می‌رسد، عامل مهمی در خدمات اجتماعی، بهداشتی، خیرانه‌ای و آموزش و پرورش مسلمانان در آمریکا هستند.

یکی از تشکیلات فعال مسلمانان در ایالات متحده، جامعه اسلامی آمریکای شمالی (Islamic Society of North America) است. این سازمان از سوی چندین تشکیلات اولیه که یکی از آنها انجمن دانش‌جویان مسلمان است تاسیس شده و انجمن‌های دیگر مانند انجمن اسلامی دانشمندان و مهندسان و انجمن اسلامی پزشکی و همچنین انجمن اسلامی دانش‌مندان علوم اجتماعی مسلمان را شامل می‌شود. یکی از فعالیت‌های اصلی جامعه اسلامی آمریکای شمالی، کنفرانس سالانه آن است که نزدیک به ۴۰ هزار نفر در آن شرکت می‌کنند. حلقه (توره یا گروه) اسلامی آمریکای شمالی، انجمن دیگری از مسلمانان است که در دهه ۱۹۷۰ به وسیله گروهی از مسلمانان آسیای جنوبی تشکیل شد و در سال‌های اخیر در امور اجتماعی فعالیت داشته است و نشریه پیام بین‌الملل (The Message of International) را برای معرفی هویت اسلامی و تحقیق مسائل مربوط به مسلمانان در سراسر آمریکا و کنفدراسیون منتشر می‌کند. انجمن یا جامعه آمریکایی مسلمانان (Muslim American Society) که در آغاز از طرف دانشجویان و فارغ‌التحصیلان کشورهای عربی تاسیس شد در دهه‌های اخیر فعالیت گسترده‌ای به خود گرفته و مجله انگلیسی‌زبان مسلمانان آمریکایی (Muslim American) را منتشر می‌کند.

سایر تشکیلات مسلمانان در آمریکا از جمله شورای امور عمومی مسلمان (Muslim Public Affairs Council MFAC) و اتحادیه مسلمانان آمریکایی (American Muslim Alliance) (AMA) سازمان‌ها و تشکیلات دیگری هستند که به موازات شورای روابط آمریکایی - اسلامی در جهت وحدت و شناخت مسلمانان فعالیت دارند و شهروندان مسلمان ایالات متحده را به شرکت در انتخابات عمومی و محلی و مشارکت

در امور سیاسی و اجتماعی و فرهنگی تشویق می‌کنند. انستیتوی بین‌المللی فکندشه اسلامی (Institute of Islamic Thought IIT) که چند دهه قبل به وسیله دانشمند فلسطینی، اسماعیل قنارویلی در پومپه واشنگتن تاسیس شده نمونه‌ای از فعالیت‌های فرهنگی و علمی بوده که منشورات متعددی در موضوعات تاریخ و تمدن و جامعه اسلامی در آمریکا منتشر کرد. اسلامی کردن علوم اجتماعی امروزی، یکی از اهداف این موسسه است.

ایجاد سیاسی، اقتصادی و اجتماعی مسلمانان مقیم آمریکا
مطالعات جدیدی که درباره وضع اجتماعی و اقتصادی مسلمانان در آمریکا به صورت تطبیقی نسبت به سایر اقلیت‌ها انجام شده نشان می‌دهد که حد متوسط آموزش و پرورش و تحصیل در بین مسلمانان ۱۴ سال بوده و این شاخص به مراتب نسبت به سایر نژادها و اقلیت‌های مقیم آمریکا در سطح بالاتری قرار دارد. به عبارت دیگر حد متوسط درجه تحصیلی مسلمانان در آمریکا بالاتر از دیپلم و در سطح ۲ سال اول دانشگاهی قرار دارد. به همین ترتیب نیز درآمد تنگ خانواده مسلمانان در آمریکا بالاتر از درآمد تنگ خانواده اسپانیایی‌زبان و سفیدپوست است.

مسلمانان در مناطق و مراکز سکونت دارند که سطح تحصیلات افراد آن مناطق بالاتر بوده و حداقل در حدود درجه کارشناسی است. در اینجا مجدداً ایرانی‌های مسلمان مقیم آمریکا بر سایر مسلمانان یک برتری تحصیلی و مالی دارند. به گونه‌ای که حداقل درآمد افراد در نقاط جغرافیایی که ایرانیان در آنجا سکونت دارند از ۷۰ هزار دلار تجاوز کرده ۶۲ درصد افراد این مناطق مالک خانه خود بوده و ۴۶ درصد مردم این مناطق از فارغ‌التحصیلان دانشگاهی هستند.

بهرغم فشارهای وارده به مهاجرین و شهروندان مسلمان مقیم آمریکا (تاسی از حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱) فعالیت سیاسی و ترور اجتماعی مسلمانان مقیم آمریکا در ۳ سال اخیر ترقی فوق‌العاده‌ای داشته است. نظر سنجی بنگانه زانگی از فعالیت گروه مسلمانان که مدت کمی بعد از حملات تروریستی ۱۱ سپتامبر انجام شد، نشان داد که مسلمانان یک گروه فعال سیاسی بودند به طوری که ۵۹ درصد آنان در انتخابات ملی نام‌نویسی کرده و ۵۸ درصد محل‌های اختراعی حضور داشتند. مطابق این نظر سنجی، هویت اسلامی مسلمانان بزرگ‌ترین عامل در فعالیت سیاسی این گروه در آمریکا است.

بهرغم تصویرهای منفی و مخدوشی که در سال‌های اخیر از مسلمانان در آمریکا ترسیم شده، طبق نظر سنجی زانگی، اکثریت بزرگ مسلمانان عقیده دارند که وضع کنونی بهترین موقعیت برای گسترش اسلام در آمریکا است. همین نظر سنجی نشان می‌دهد که یک گرایش قوی میان مسلمانان برای وحدت اسلامی به وجود آمده و این در شکل سیاسی، مدنی، فرهنگی، علمی و اجتماعی مسلمانان و سازمان‌های وابسته به آنها آشکار به نظر می‌رسد. نظر سنجی‌های متعدد بنگانه زانگی در سال‌های اخیر نشان می‌دهد که سه چهارم (۷۵ درصد) از مسلمانان آمریکا در امور خیریه شرکت داشته و ملاحظه و صلاحیت مبلغ معینی در حمایت از این مراکز پرداخت می‌کنند. ۵۵ درصد مسلمانان آمریکا اظهار نظر کرده‌اند که به طریقی، به طور داوطلبانه و بدون دریافت حقوق و مزد در کارهای اجتماعی و عمرانی مسلمانان شرکت دارند. همین نظر سنجی نشان می‌دهد که مجموعه بزرگی از مسلمانان مقیم آمریکا (در حدود ۲۲ درصد از ۸۲ درصد) بر این باورند که ایالات متحده علیه اسلام و نه علیه تروریسم مبارزه

افزایش جامعه مسلمانان در آمریکا فرصتی است برای درک و شناخت چالش‌های دنیای معاصر و نقشی که اسلام می‌تواند در رونق‌دهی امرور ایفا کند

می‌کند. نتایج نظر سنجی‌های بنگانه زانگی در مورد رفتار و روش اجتماعی و هنجری مسلمانان مقیم آمریکا، چالب به نظر می‌رسد. مطابق این نظر سنجی‌ها از هر ۲۰ شهروند مسلمان مقیم آمریکا ۱۹ نفر از وفادار عمومی شامل بهداشت ملی برای همه حمایت می‌کنند.

در اینجا باید توجه داشت که آمریکا تنها کشور بزرگ صنعتی غربی است که در آن سیستم تعلیم بهداشت ملی برای همه شهروندان وجود ندارد. مسلمانان مقیم آمریکا همچنین با آماری قریب به ۵۵ درصد عقیده دارند که همه تبعیضات نژادی در آمریکا باید برین برود.

امروز بزرگ‌ترین رشد دینی از جنبه جمعیت در مذاهب اسلامی دیده می‌شود. در آمریکا نیز هفتاد اروپا نه تنها جمعیت مسلمان رو به فزونی نهاده بلکه گرایش به دین مبین اسلام نیز از مذاهب دیگر جهان بیشتر است. در حال حاضر حدود صد جمعیت اروپا را مسلمانان شکل می‌دهند و طبق گزارش روزنامه فانینگ، ۱۵۱ تا ۲۰۶ جمعیت مسلمانان در ۲۰ سال آینده در اروپا دو برابر شده و به ۴۰ میلیون نفر خواهد رسید.

حرکت به سوی «مرزهای جدید» (New frontiers) عنوان و اصطلاحی بوده است که ایالات متحده و آمریکایی‌ها در تبیین گسترش و توسعه قدرت جغرافیایی، سیاسی، فرهنگی و اقتصادی خود به کار برده‌اند. امروز مسلمانان، مرزهای جدید است اسلامی را در جهان می‌شناسند. عده انگشت‌شمار از آمریکائیان و اروپائیان برای جامعه و فعالیت‌های اسلامی باشد. تحولات بین‌المللی، دیگر گونی‌های ارتباطی و اقتصادی و سیاسی و دیداری جهان اسلام باعث شده که امروز، مسلمانان آمریکا در محور یک نقطه تاریخی قرار گیرند. افزایش جامعه مسلمانان در آمریکا فرصتی است هم برای ترک و شناخت چالش‌های دنیای معاصر و نقشی که اسلام می‌تواند در رونق‌دهی امرور بزرگ‌ترین قدرت نظمی و اقتصادی امروز ایفا کند.

1. Zogby International, "American muslim pol2004", Usca, New York 13502-5418 october 2004.
2. John R Logan and Glenn Denno, "The Muslim World in Metropolitan America" Lewis Mumford Center for Comparative Urban and Regional Research, University at Albany, August 15, 2003.
3. Sonia Salary, "Invisible in Aging Research: Arab Americans, Middle Eastern Immigrants, and Muslims in the United States", The Gerontologist, Washington, Washington: October 2002, Vol 42, Iss 5 Pg 580.
4. Yvonne Yazbeck Haddad, ed. The Muslim of America. New York: Oxford University Press, 1991.
5. Yvonne Yazbeck Haddad and Jane Smith, eds. Muslim Community in North America. Albany, N.Y. State University of New York Press, 1994.
6. Jane Smith I. Islam in America. New York: Columbia University Press, 1999.
7. Mohamed Nimr. The North American Muslim Resource Guide: Muslim Community Life in the United States and Canada. Routledge, 2002.
8. U.S. Department of State. "Muslim Life in America, Demographic Facts." <http://uniffo.state.gov/products/pubs/muslimlife/demograph.htm>, accessed 29 February 2006.08.17
9. S. Department of State. "Patterns of Muslim Immigration." <http://uniffo.state.gov/products/pubs/muslimlife/immigrant.htm>, accessed 20 February 2006.
10. Ihsan Bagby, Paul M. Perl and Bryan T. Froehle, "The Mosque in America: A National Portrait: A Report From the Mosque Study Project", Council on American Islamic Relations, Washington, D.C. April 26, 2001.

